
Hvorfor får eggdonorer mindre økonomisk kompensasjon enn sæddonorer?

DEBATT

JOAR RØKKE FYSTRO

j.r.fystro@medisin.uio.no

Joar Røkke Fystro er master i interdisiplinær helseforskning og stipendiat ved Avdeling for helseledelse og helseøkonomi, Institutt for helse og samfunn, Universitetet i Oslo.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Eggdonasjon tar lenger tid og er mer belastende enn sæddonasjon. Likevel får sæddonorer i praksis utbetalt mer i økonomisk kompensasjon enn enkelte eggdonorer. Påvirker kjønnsstereotyper debatten om økonomisk kompensasjon for eggdonasjon?

Etter mange års politisk debatt ble eggdonasjon en norsk realitet i 2021. I høringsrunden under prosessen med å utarbeide retningslinjene for eggdonasjon og å bestemme hvor mye eggdonorer skulle få utbetalt i økonomisk kompensasjon for donorgjeringen, var både myndighetene og høringsinstansene samstemte i at eggdonasjoner skulle være altruistiske (1). En altruistisk donasjon ble i høringsdokumentene forstått som en donasjon med et fravær av økonomisk motivasjon (1).

Ulike debatter

Det har ikke vært en tilsvarende diskusjon om motivasjon og altruisme ved sæddonasjon (2). Kompensasjonssatsen er nå på 0,7 % av 1 G (i dag 830 kroner) per donasjon, og det er forventet at sæddonorer donerer sæd mellom 10 og 15 ganger (3, s. 36). Ettersom kompensasjonen for eggdonasjon til slutt

endte på 5 % av 1 G (i dag 5 931 kroner), betyr det at eggdonorer får mindre i økonomisk kompensasjon enn hva sæddonorer kan forvente å få utbetalt totalt. En eggdonor kan riktignok donere egg inntil tre ganger, men må da gjennom tre donasjonssykluser, hver av dem beregnet til 37,5 timer i ren tidsbruk (3, s. 34). Reiseutgifter dekkes i tillegg til kompensasjonen for både egg- og sæddonasjon.

«Siden sæddonasjon krever mindre tid og er mindre belastende enn eggdonasjon, fremstår det bakvendt at sæddonorer skal få utbetalt mer enn eggdonorer»

Stortinget anmodet regjeringen om å finne et kompensasjonsnivå som reflekterer tidsbruken og belastningen ved donasjon av kjønnsceller (3, s. 8). Siden sæddonasjon krever mindre tid og er mindre belastende enn eggdonasjon, fremstår det bakvendt at sæddonorer skal få utbetalt mer enn eggdonorer. Selv ved én donasjonssyklus burde eggdonorer i det minste få utbetalt det samme som sæddonorer. Helsedirektoratet foreslo selv 10 % av 1 G (i dag 11 862 kroner) etter å ha estimert tidsbruken og vurdert belastningen ved å donere egg (3, s. 33–35). Imidlertid valgte Helse- og omsorgsdepartementet det laveste alternativet som ble tegnet opp (5 % av 1 G), fordi de var bekymret for at pengene skulle bli en motivasjon for å donere egg (1).

Under et møte i mars 2021 som Bioteknologirådet arrangerte om økonomisk kompensasjon til egg- og sæddonorer, ble det løftet frem at praksisen med å kompensere sæddonorer ikke har vært problematisert «hverken i fortid eller nåtid». Rådet for legeetikk innrømmet i den sammenheng at «vi stusset i etterkant litt over vårt eget resonnement i høringssvaret» (4, 34:20–35:42). Bakgrunnen for uttalelsen var at selv om rådet ikke hadde hatt motforestillinger mot å øke kompensasjonen for sæddonasjon, fryktet de at en kompensasjon ut over faktiske utgifter og inntektstap kunne føre til at økonomisk svakerestilte kvinner donerte egg med inntekt som primær motivasjon (1).

«Den asymmetriske behandlingen av egg- og sæddonasjon kan like gjerne handle om dyptgående og seiglivede kulturelle forestillinger om hva det vil si å være kvinne og mann»

Kjønnsstereotypers mulige betydning

Sannsynligvis pirker selvransakelsen til Rådet for legeetikk borti noe allment med debatten. For hva er det som gjør at kompensasjonen for sæddonasjon har gått under radaren og ikke har vært problematisert? Kanskje kan en del av forklaringen være at beløpet *per donasjon* fremstår heller lavt ved sæddonasjon, og derfor er mindre egnet til å gi økonomiske grunner til å

donere sæd. På den annen side kan den asymmetriske behandlingen av egg- og sæddonasjon like gjerne handle om dyptgående og seiglivede kulturelle forestillinger om hva det vil si å være kvinne og mann.

Stereotypiske forestillinger om kvinnen som passiv og formbar, drevet av følelser fremfor fornuft, har dype idéhistoriske røtter (5). I en annen debatt, som også handler om reproduksjon, har det historisk blitt vist både til kvinnens «psykiske labilitet» som relevant for reguleringen av abort, og at en «lettere adgang til abort ville kunne gjøre kvinnene mer sårbare, mer i fare for å bli ofre for lettsindige eventyreres pågåenhet» (6, s. 155 og 215). Tar vi videre etymologien på alvor, at ordet *motivasjon* kommer fra latinske *movere*, som betyr å bevege (7), aner vi hvordan uønskede motiver og påvirkningskilder, slik som lettjente penger ved å donere kjønnsceller, enklere vil kunne bevege den passive, følelsesstyrte og labile enn den som er aktiv, fornuftsstyrt og stabil.

Som motsats til den stereotypiske kvinnen, iscenesatt som nettopp aktiv, fornuftsstyrt og stabil, finner vi den stereotypiske mannen (5). Denne forestillingen synes mer motstandsdyktig mot å skulle forledes av økonomisk motivasjon. Dermed fremstår kanskje økonomisk motivasjon mer truende og enda skumlere når aktørene er kvinner.

REFERENCES

1. Fystro JR. Fra samstemt altruisme til motstridende feminisme: en analyse av høringen om kompensasjon for eggdonasjon. *Etikk i praksis – Nordic Journal of Applied Ethics* 2023; 17: 7–22. [CrossRef]
2. Kristensen GK, Lie M. Eggdonasjon. Ambivalente fortellinger om kjønn, kropp og morskap. *Tidsskrift for kjønnsforskning* 2023; 47: 181–98. [CrossRef]
3. Helsedirektoratet. Forslag til veiledning og retningslinjer knyttet til etablering av tilbud om eggdonasjon. <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/forslag-til-veiledning-og-retningslinjer-knyttet-til-etablering-av-tilbud-om-eggdonasjon> Lest 19.3.2024.
4. Bioteknologirådet. Åpent møte – Kompensasjon til egg- og sæddonorere. <https://www.youtube.com/watch?v=YCPQuU6y584> Sett 19.3.2024
5. Nilsen F. Hvorfor undervise kanoniserte mannlige filosofers kjønnsperspektiver? Om universalitet og kjønnsnøytralitet i Aristoteles', Kants og Mills etiske teorier. *Norsk filosofisk tidsskrift* 2022; 57: 76–86. [CrossRef]
6. Elvbakken KT. Abortspørsmålets politiske historie 1900–2020. Oslo: Universitetsforlaget, 2021.
7. Fystro J. Hva er en umotivert pasient? *Fysioterapeuten* 2020; 87: 32–3.

Mottatt 27.2.2024, første revisjon innsendt 19.3.2024, godkjent 1.4.2024.

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 25. mars 2026.